REGLEMENTĂRI INTERNAŢIONALE PRIVIND NEDISCRIMINAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂŢI

Lucia BÎRLIBA

birliba@mail.com

CZU: 341.231.14:316.344.6

There are many trends that spread the slogans of equality, freedom and tolerance in society for every social group. However, people with disabilities are a community exposed to a lack of equal opportunities. The approach over time and many concerns, hence attempts to conceptualize it. The purpose of the research is to identify, systematize and analyze the most important instruments, international, European and national mechanisms for the legal protection of persons with disabilities; ways to combat discrimination, promote accessibility and inclusion, and promote respect for people with disabilities.

„Singura dizabilitate în viaţă este o atitudine negativă."
Scott Hamilton

Fiecare individ este considerat a fi de o valoare inestimabilă şi nimeni nu este neînsemnat. Opresiunea trăită de persoanele cu dizabilităţi şi pe care continuă să o trăiască este o tragedie a drepturilor omului de proporţii epice. Dezbaterea privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi se referă nu atât la acordarea unor drepturi specifice acestora, cât la asigurarea exercitării efective egale a tuturor drepturilor omului, fără discriminarea persoanelor cu dizabilităţi.

Chiar dacă nu are caracter obligatoriu, Declaraţia Universală a Drepturilor Omului (DUDO) din 10 decembrie 1948 [1] este unul dintre primele documente care a declarat universalitatea drepturilor omului şi care reprezintă o sursă de inspiraţie pentru multe instrumente ulterioare ale drepturilor omului. Din momentul înfiinţării sale, Organizaţia Naţiunilor Unite a promulgat şapte convenţii fundamentale în materia drepturilor omului: Pactul internaţional din 1966 cu privire la drepturile civile şi politice; Pactul internaţional din 1966 cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale; Convenţia din 1984 împotriva torturii şi altor pedepse şi tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; Convenţia din 1979 asupra eliminării tuturor formelor de discriminare faţă de femei, Convenţia din 1989 cu privire la drepturile copilului; Convenţia internaţională din 1965 privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială şi Convenţia internaţională din 1990 privind protecţia drepturilor tuturor lucrătorilor migranţi şi a membrilor familiilor acestora.

Însă persoanele cu dizabilităţi nu sunt incluse în grupurile protejate în mod explicit împotriva discriminării prevăzute de instrumentele pentru drepturile omului de după război care alcătuiesc Declaraţia internaţională a drepturilor şi nici în temeiul Convenţiei europene a drepturilor omului (Consiliul Europei 1950). Curtea Europea-

nă a Drepturilor Omului a făcut prima constatare a discriminării cu handicap abia în 2009 în cauza *Glor v Elveţia* (2009) [2]. Astfel, despre o protecţie a drepturilor persoanelor cu dizabilităţi putem vorbi doar acum, în secolul XXI.

Astfel, în pofida schimbărilor pozitive la nivel internaţional privind consacrarea şi promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilităţi, schimbări care s-au reflectat pozitiv şi la nivel naţional, persoanele cu dizabilităţi constituie o minoritate şi continuă să se confrunte cu atitudini negative şi cu probleme de adaptare, care nu le permit să participe de pe poziţii de egalitate la viaţa socială. Iar în procesul realizării drepturilor fundamentale se confruntă cu încălcări ale acestora [3] care se manifestă în diverse forme de discriminare. Atitudinea discriminatorie este una dintre problemele de bază cu care se confruntă persoanele cu dizabilităţi. Convenţia privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi (CNUDPD) este răspunsul comunităţii internaţionale la istoria lungă a discriminării şi dezumanizării persoanelor cu dizabilităţi. Aceasta se axează pe acţiunile pe care trebuie să le întreprindă statele pentru a asigura ca persoanele cu dizabilităţi să se bucure de aceste drepturi pe picior de egalitate cu ceilalţi.

CNUDPD nu defineşte în mod explicit termenul „dizabilitate”. Preambulul CNUDPD recunoaşte că „dizabilitate” este un concept în evoluţie [4].

Astfel, CNUDPD a reafirmat noua paradigmă a dizabilităţii, care este bazată pe modelul social. Dacă, potrivit paradigmei vechi (modelul medical), dizabilitatea era considerată o boală (maladie), o stare patologică a unei persoane, care, de fapt, şi constituia rădăcina tuturor problemelor cu care se confrunta persoana dată, atunci paradigma nouă afirmă că dizabilitatea este o situaţie care rezultă din interacţiunea unei persoane cu anumite deficienţe şi cu bariere ce ţin de atitudine sau de mediul înconjurător (modelul social). Anume acestea din urmă împiedică participarea deplină a persoanelor cu dizabilităţi la viaţa socială în condiţii egale cu alţi cetăţeni [5]. Modelul social al dizabilităţii spune că oamenii sunt handicapaţi de barierele din societate, nu de starea lor. Barierele sunt cauzate de obstacole fizice, cum ar fi toalete inaccesibile şi atitudini ale societăţii, cum ar fi presupunerea că persoanele cu dizabilităţi nu pot face anumite lucruri.

Participarea şi includerea efectivă a persoanelor cu dizabilităţi este doar unul dintre principiile generale ale Convenţiei. Participarea şi incluziunea promovează o realitate unde toţi oamenii pot lua parte pe deplin în dimensiunea publică şi privată a societăţii lor şi la luarea deciziilor care să nu afecteze vieţile lor.

În ce priveşte includerea, aceasta nu se referă doar la fiziologie, persoanele cu dizabilităţi ar trebui să fie implicate activ în procesul de elaborare a legislaţiei şi în alte procese de luare a deciziilor, împiedicând ca acestea se le afecteze viaţa – la fel cum ei s-au implicat activ în elaborarea Convenţiei în sine.

Prin ratificarea în anul 2010 a CNUDPD, Republica Moldova a demonstrat interes în ceea ce priveşte elaborarea şi promovarea politicilor în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilităţi, precum şi ajustarea legislaţiei naţionale în vigoare la prevederile celei internaţionale.

Protocolul opţional la CNUDPD creează o procedură pentru plângerile individuale. Criteriile de admisibilitate sunt comparativ stricte. Deşi funcţia Comitetului CNUDPD ce ţine de examinarea comunicărilor individuale nu este, în sine, ca şi funcţia unui organ judiciar, opiniile emise de Comitet în cadrul Protocolului opţional dau dovadă de unele caracteristici ale unei hotărâri judecătoreşti.

Astfel, ratificarea acestui document de către Republica Moldova la data de 4 noiembrie 2021 reafirmă angajamentul său de a fi parte într-un proces constructiv şi colaborativ instituit prin mecanisme individuale de recurs în cadrul sistemului internaţional de protecţie a drepturilor omului instituit prin mecanisme individuale de recurs în cadrul sistemului internaţional de protecţie a drepturilor omului.

Evident, mecanismele de protecţie a drepturilor omului nu se limitează doar la teritoriul Europei.

Legea americanilor cu dizabilităţi (ADA) de asemenea interzice discriminarea împotriva persoanelor cu dizabilităţi şi garantează că aceştia au şanse egale de a participa la viaţa americană de masă. Adoptată în 1990, această lege federală făcea ilegală discriminarea unei persoane cu handicap în ceea ce priveşte oportunităţile de angajare, accesul la transport, cazarea publică, comunicaţiile şi activităţile guvernamentale [6].

La capitolul dat nu poate fi trecută cu vederea şi Convenţia Inter-Americană privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva persoanelor cu dizabilităţi (1999) [7]. Obiectivele acestei Convenţii de asemenea sunt prevenirea şi eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva persoanelor cu dizabilităţi şi promovarea integrării depline a acestora în societate.

În concluzie menţionăm că doar prin eforturile conjugate şi colaborare a întregii societăţi persoanele cu dizabilităţi se vor bucura de toate drepturile omului şi libertăţile fundamentale, ceea ce constituie un aspect primordial pentru demnitatea lor inerentă.

Drept urmare, pentru a se asigura respectarea Convenţiei, urmează ca statele să revizuiască legile şi politicile existente şi să se asigure un cadru legal prielnic persoanelor cu dizabilităţi.

Cu toate acestea, nu este suficient doar revizuirea cadrului legal, statele trebuie să ofere şi finanţare în acest sens.

Referinţe:

1. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului. https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf [Acesat: 21.11.2021]
2. *Glor c. Elveţiei* – 13444/04, Hotărâre CEDO din 30.4.2009 [Secţia I-a]. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-119351%22]} [Acesat: 21.11.2021]
3. ЯКОВЛЕВА, Е.Р. *Поощрение права инвалидов в международном праве*. Дисс. канд. юрид. наук. Москва, 2015. 269 с.
4. Convenţia privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi, ratificată de Republica Moldova (Semnat la Chişinău, 30 martie 2007, în vigoare din 21 octombrie 2010), Online. https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html [Accesat: 10.10.2021]

5. *Ghid pentru administraţia publică locală*, elaborat de Keystone Human Services International Moldova Association în cadrul proiectului „Convenţia ONU – garant al prevenirii discriminării persoanelor cu dizabilităţi”, Chişinău, 2013, p.8.
6. Preluat din compilaţia DESA: http://www.un.org/esa/socdev/enable/discom102.htm#19#19 [Accesat: 08.12.2021]
7. Convenţia Inter-Americană privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva persoanelor cu dizabilităţi (1999). http://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-65.html [Accesat: 12.12.2021]

Recomandat
***Doina CAZACU**, dr., conf.univ.*